

Limba și literatura română
clasa a V-a

Teoria completă și
pe înțelesul tuturor

Editura Booklet
www.booklet.ro

Pentru comenzi:
tel: 021 430. 3095
021 440. 1002
e-mail: comenzi@booklet.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Limba și literatura română : clasa a V-a : teoria completă și pe
înțelesul tuturor. Ed. a 2-a. - București : Booklet, 2018
ISBN 978-606-590-654-9

811.135.1
821.135.1.09

Redactori: Ana-Maria Lupașcu, Anda Marin

@Editura Booklet 2018
Toate drepturile asupra lucrării aparțin editurii

COMUNICARE ORALĂ

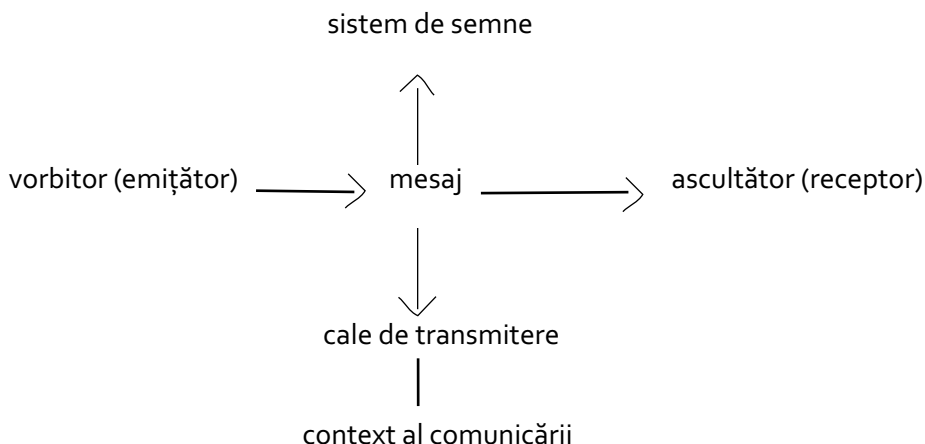
- 1.** Roluri în comunicare: vorbitor, ascultător
- 2.** Reguli de acces la cuvânt (întreruperi, suprapuneri, luarea/predarea cuvântului, așteptarea rândului la cuvânt)
- 3.** Unitățile comunicării. Actele de limbaj
- 4.** Actele de limbaj. Perechi minimale (de adiacență)
- 5.** Elemente paraverbale (intensitate vocală, intonație, tempoul vorbirii) și nonverbale (mimică, poziții corporale, contact vizual)
- 6.** Comunicarea orală. Cuvinte-cheie, idei principale, temă, informații generale și de detaliu
- 7.** Strategii de ascultare activă
- 8.** Atitudini comunicative. Atenția
- 9.** Atitudini comunicative. Empatia
- 10.** Exprimarea adecvată a emoțiilor în comunicare

1. ROLURI ÎN COMUNICARE

Comunicarea reprezintă schimbul de mesaje între cel puțin două persoane, dintre care una emite (exprimă) o informație și cealaltă o recepționează (primește), cu condiția ca partenerii să folosească elemente comune de exprimare (același sistem de semne/cod).

- Comunicarea se poate realiza:
 - pe cale orală (în mod direct, față în față, sau la distanță, prin folosirea telefonului);
 - pe cale scrisă (scrisoarea, e-mailul, sms-ul).
- **Tipuri de comunicare:**
 - monologul;
 - dialogul.
- **Roluri într-un dialog:**
 - vorbitor/emițător (emite informația);
 - ascultător/receptor (recepționează informația);

Schema comunicării:

2. REGULI DE ACCES LA CUVÂNT (ÎNTRERUPERI, SUPRAPUNERI, LUAREA/PREDAREA CUVÂNTULUI, AȘTEPTAREA RÂNDULUI LA CUVÂNT)

Observăm!

- În funcție de situația concretă de comunicare și de relațiile dintre participanții la dialog, există două tipuri de conversații:
- 1. Conversație informală** – comunicarea se realizează într-un cadru familiar (între persoane există o relație apropiată), folosindu-se un limbaj familiar.
- 2. Conversație formală** – se desfășoară într-un cadru oficial între parteneri care folosesc limbajul literar.
- În unele situații, regulile accesului la cuvânt pot fi încălcate, din anumite motive:

Regula de acces la cuvânt	Scopul
Solicitarea unor informații suplimentare	• pentru a cere explicații, pentru a se asigura de înțelegerea mesajului
Mentținerea contactului vizual	• manifestarea interesului pentru discuție
Respectarea rândului la replică	• înțelegerea mesajului; manifestarea politetii; continuarea ideilor interlocutorului

Pentru a realiza o comunicare eficientă, trebuie respectate o serie de reguli, printre care:

1. Vorbește clar și coerent!
2. Nu te abate de la temă!
3. Nu interveni în discuție dacă nu ți-a venit rândul!
4. Adresează întrebări de clarificare, dacă nu ai înțeles ceea ce ți se transmite!
5. Utilizează un sistem de semne comun cu interlocutorul!
6. Fii atent atât la elementele verbale, cât și la cele paraverbale și nonverbale!

3. UNITĂȚILE COMUNICĂRII. ACTELE DE LIMBAJ

Actele de limbaj (de vorbire/de comunicare) se referă la utilizarea limbii în situații de comunicare concrete; un vorbitor produce o secvență comunicativă cu o anumită intenție, într-un context bine determinat.

Observăm!

- Un act de limbaj este determinat în funcție de context (De exemplu, în funcție de context se poate determina dacă ceea ce transmite enunțul „Voi pleca mâine” este o promisiune, o informare, o constatare sau o amenințare.)
- Un act de limbaj poate exprima o cerere, un ordin, o rugămintă, o promisiune, un sfat, un avertisment etc.
- **Tipuri de acte de vorbire/de limbaj:**
 - **acte care exprimă o judecată de valoare:** *a înțelege, a considera, a crede, a evalua, a aprecia, a descrie, a analiza* etc.;
 - **acte care exprimă o decizie:** *a cere, a comanda, a se opune* etc.;
 - **acte care exprimă promisiunea sau angajamentul:** *a promite, a garanta, a plănuși, a consimți* etc.;
 - **acte comportamentale:** *a mulțumi, a felicita, a critica, a compătimi, a-și cere scuze, a se plânge, a deplânge* etc.;
 - **acte expozitive:** *a afirma, a explica, a nega, a remarca, a obiecta* etc.

4. ACTELE DE LIMBAJ. PERECHI MINIMALE (DE ADIACENȚĂ)

Observăm!

- Într-o comunicare orală, atunci când adresăm o întrebare interlocutorului, ne așteptăm ca acesta să înțeleagă întrebarea și să formuleze un răspuns. Dialogul poate continua astfel pe această structură, **întrebare-răspuns**. Această pereche minimală stă la baza constituirii unui dialog.
- **Actele de limbaj** pot fi structurate în perechi de enunțuri consecutive, produse de vorbitori diferiți, astfel:
 - 1. Vorbitorul 1** lansează o replică/solicită reacția - răspuns din partea vorbitorului 2.
 - 2. Vorbitorul 2** oferă o reacție-răspuns vorbitorului 1.
- **Perechi minimale de adiacență:**
 - invitația (acceptarea/refuzarea invitației);
 - reproșul (acceptarea/refuzul reproșului);
 - a face un compliment/a răspunde la un compliment;
 - salut/răspuns la salut;
 - ordin (acceptare sau refuz).

5. ELEMENTE PARAVERBALE (INTENSITATE VOCALĂ, INTONAȚIE, TEMPOUL VORBIRII) ȘI NONVERBALĂ (MIMICĂ, POZIȚII CORPORALE, CONTACT VIZUAL)

- **Comunicarea verbală** este însoțită, de cele mai multe ori, de elemente nonverbale, care au rolul de a susține mesajul și de a oferi un context comunicării, pentru a face mai ușor de înțeles intențiile vorbitorului.
- **Comunicarea nonverbală** sau limbajul trupului transmite sentimentele/trăirile/atitudinea unei persoane. Într-o comunicare sunt transmise și se primesc semnale nonverbale. Principalele componente ale comunicării nonverbale sunt: **înfățișarea, expresia facială, privirea, gesturile, atingerile.**
- **Comunicarea paraverbală** se realizează la nivelul comunicării orale, prin **intonație, caracteristicile vocii, intensitatea, ritmul, debitul vorbirii** etc.

6. COMUNICAREA ORALĂ. CUVINTE - CHEIE, IDEI PRINCIPALE, TEMĂ, INFORMAȚII GENERALE ȘI DE DETALIU

Comunicarea orală constă într-un schimb de informații, mesaje, pe care le transmitem și/sau le receptăm, calea de transmitere fiind aerul.

- Comunicarea orală este o competență care presupune următoarele coordonate:

Producerea de text	Înțelegerea textului
a vorbi (rol de vorbitor)	a asculta (rol de auditor/ascultător)

Observăm!

- În timpul comunicării, participanții alternează rolurile (vorbitorul devine ascultător și invers).
- Mesajul se bazează pe **o idee centrală** (temă), care se exprimă prin **cuvinte-cheie și idei principale, informații generale și de detaliu.**
- **Ideea principală** este informația esențială a mesajului/textului.
- **Informația generală** constituie comunicarea informației esențiale dintr-un mesaj/text.
- **Informația de detaliu** prezintă amănuntele care nuanțează informația generală.

7. STRATEGII DE ASCULTARE ACTIVĂ

- În comunicarea orală ascultarea activă presupune îndreptarea atenției și a empatiei către cel care comunică.

Sfaturi pentru o ascultare activă:

1. Nu te gândi la altceva în timp ce vorbitorul/interlocutorul ți se adresează.
2. Concentrează-te asupra mesajului pe care-l transmite vorbitorul. Cu cât ești mai empatic și mai atent într-o conversație, cu atât vei putea înțelege mai bine mesajul și vei comunica mai eficient.
3. Întreruperile sunt acceptate pentru a cere unele clarificări și trebuie formulate politicos.
4. Nu face presupuneri legate de subiectul discuției sau de interlocutor.
5. Partenerul de discuție trebuie încurajat prin semnale verbale și nonverbale să continue conversația.
6. Sunt importante gesturile și mimica adecvate contextului, fiindcă astfel reușești să transmiți că ești atent(ă).

Metode de a asculta activ

1. Utilizează întrebări de clarificare (*Vorbeai despre...? Am înțeles eu bine?*).
2. Utilizarea mijloacelor verbale și nonverbale (*privirea adresată interlocutorului, mișcări ale capului, ridicarea sprâncenelor, grimase etc.*).

Observăm!

- Există două tipuri de ascultare:
 1. **Activă** – presupune menținerea atenției pe tot parcursul dialogului și încurajarea vorbitorului prin întrebări deschise;
 2. **Pasivă** – se manifestă atunci când nu există un interes din partea ascultătorului, a cărui atenție se concentrează pe altceva.

8. ATITUDINI COMUNICATIVE. ATENȚIA

Atenția presupune selectarea și ierarhizarea unor stimuli interni și externi, a unor informații. Nu toți stimulii sunt emiși sau receptați cu aceeași intensitate, ceea ce înseamnă că doar o parte dintre ei atrag atenția și sunt conștientizați.

Observăm!

- **Atenția** are un rol important în comunicare, deoarece poate influența înțelegerea mesajului; ascultarea vorbitorului se bazează pe atenție (dacă nu ești suficient de atent, nu poți înțelege ceea ce ți se comunică).
- **Atenția poate fi întreruptă de:**
 - factori interni (plictiseală, oboseală etc.);
 - factori externi (zgomote, intervenții ale altor persoane etc.).
- Menținerea atenției trebuie exersată în vederea îmbunătățirii calității comunicării.

9. ATITUDINI COMUNICATIVE. EMPATIA

Empatia presupune înțelegerea nedisimulată (sinceră) a celui alt. O comunicare empatică se bazează pe înțelegerea partenerului de dialog și pe găsirea căilor prin care mesajul transmis să fie înțeles de acesta. O comunicare eficientă presupune și înțelegerea a ceea ce simte interlocutorul.

Observăm!

Într-o comunicare trebuie avut în vedere faptul că:

- niciunul dintre partenerii de dialog nu deține adevărul absolut;
- niciunul dintre partenerii de dialog nu își impune punctul de vedere;

10. EXPRIMAREA ADECVATĂ A EMOȚIILOR ÎN COMUNICARE

Emoțiile sunt răspunsuri afective ale omului, care presupun manifestări specifice. Printre emoțiile de bază, se numără: *bucuria, surprinderea, tristețea, furia, disprețul, rușinea*.

- Aspecte importante în comunicare sunt, de pildă, gestionarea emoțiilor în contexte diferite, identificarea propriilor emoții și pe acelea ale participanților la actul comunicării, înțelegerea și acceptarea emoțiilor.
- Comunicarea are un rol principal în exprimarea adecvată a emoțiilor; comunicarea verbală (prin utilizarea adecvată a limbajului), însoțită de elemente nonverbale și paraverbale, ajută la interacțiunea eficientă cu ceilalți și la exprimarea exterioară, sinceră a propriilor emoții, în vederea obținerii echilibrului emoțional individual.

LECTURĂ

- 1.** Tipuri de text: textul literar și textul nonliterar
- 2.** Textul literar integral. Idee principală, cuvânt-cheie, temă
- 3.** Textul narativ literar. Coordonatele lumii ficționale: acțiune, personaj, timp, spațiu. Planul de idei
- 4.** Textul narativ nonliterar: Acțiune, participanți, timp, spațiu
- 5.** Textul descriptiv literar. Limbajul figurat (comparația, personificarea)
- 6.** Discutarea mesajului/mesajelor textului, interpretarea limbajului figurat
- 7.** Textul descriptiv nonliterar
- 8.** Textul nonliterar descriptiv explicativ
- 9.** Textul multimodal. Banda desenată
- 10.** Textul literar discontinuu. Cuprinsul

1. TIPURI DE TEXT: TEXTUL LITERAR ȘI TEXTUL NONLITERAR

Textul literar

Textul literar este creația imaginației unui scriitor (autor) cu scopul de a emoționa, impresiona, sensibiliza cititorul. Textul literar se mai numește și operă literară și este unică prin stilul său.

• Trăsături:

- autorul transpune în opera sa aspecte din realitate pe care le trece prin filtrul propriei sensibilități;
- textul are ca scop emoționarea cititorului;
- autorul creează o lume ficțională (imaginară) pornind de la realitate;
- sunt prezente figuri de stil și imagini artistice, care dau expresivitate.

Exemple: poezii, basme, povestiri etc.

Text literar în versuri

*Din cea zare luminoasă vine-un lung șir de cucoare
Aducând pe-atripi întinse calde raze de la soare;
Iată-le deasupra noastră, iată-le colo sub nor,
În văzduh călăuzite de-un pilot, bătrân cocor.*
(Vasile Alecsandri, *Cucoarele*)

Text literar în proză

Chiar în clipa aceea, mumia a băgat mâna în bandaj și a scos la iveală un medalion micuț, care-i atârna de un lăntișor la gât. De emoție, Goos și taică-său nici nu mai răsuflau. În mâna mumiei era un gândăcel nu mai mare decât o piesă de table. Și nici Goos, nici taică-său nu se îndoiau că era din aur.

— *Un scarabeu de aur, a șoptit Goos. Tată, pe bune, sunt sigur. Domnul Krabbel ne-a povestit despre scarabei. Sunt animale sfinte.*

(Tosca Menten, *Micul faraon și scarabeul de aur*)

Textul nonliterar

Textul nonliterar este tipul de text bazat pe observarea realității și transformarea acesteia în informație.

• Trăsături:

- conținutul textului nonliterar se referă la aspecte din realitate;
- are, de obicei, un scop informativ;
- cuvintele sunt folosite cu sensul lor obișnuit (de dicționar);
- atitudinea autorului este obiectivă.

Exemple: articole din ziare, reviste, știri, anunțuri, afișe, manuale etc.

Exemple de texte nonliterare

Un număr rațional poate fi reprezentat atât prin fracție ordinară, cât și prin fracție zecimală. Din fracția ordinară, prin împărțirea numărătorului la numitor, vom obține fracția zecimală.

(Matematică – exerciții și probleme pentru clasa a VII-a)

Bucură-te de scufundări în Muzeul Subacvatic din Cancún (Mexic), unde ai prilejul să vezi sub apă peste 450 de statui.

Recifele de coral din Cancún au primit un număr mare de vizitatori de-a lungul anilor, ceea ce a avut un impact negativ asupra ariilor naturale și a ecosistemului. Muzeul subacvatic din Cancún este un mod unic de a îndepărta oamenii de recifele naturale și de a crea unul artificial, unde coralul poate crește și viața marină se poate dezvolta. Turul muzeului include o excursie subacvatică unică, printre cele 455 de statui scufundate din apropierea recifului Manchones.

(adaptat după Muzeul subacvatic Musa din Cancún, www.aquaworld.com)

2. TEXTUL LITERAR INTEGRAL. IDEE PRINCIPALĂ CUVÂNT-CHEIE. TEMĂ

- **Textul literar integral** este textul original (care nu a fost fragmentat/modificat).
- **Textul în proză** (textul narativ) se identifică prin:
 - **povestitor** (narator);
 - **acțiune** plasată în **timp și spațiu**;
 - **personaje** care participă la acțiune;
 - **firul narativ** dat de înlănțuirea acțiunii.
- **Ideea principală** este o informație esențială dintr-un fragment de text.
- Pentru a formula ideile principale, este necesar:
 - să citești integral textul;
 - să delimitezi secvențele care oferă informații corelate cu o singură acțiune;
 - să formulezi informația centrală pentru fiecare dintre paragrafele delimitate.
- **Cuvântul-cheie** este un termen care apare în mod repetat în text și contribuie la definirea mesajului unei opere literare.
- **Tema** textului literar este ideea sa centrală (de exemplu: *iubire, natură, copilărie, istorie* etc.).

3. TEXTUL NARATIV LITERAR. COORDONATELE LUMII FICȚIONALE: ACȚIUNE, PERSONAJ, TIMP, SPAȚIU PLANUL DE IDEI

Textul narativ prezintă succesiunea unor întâmplări, ordonate cronologic.
Se caracterizează prin: **acțiune**, **timp** și **spațiu**, prezența **personajelor**.

- **Acțiunea** este reprezentată de înlanțuirea de fapte, caracterizate prin unitate compozițională. Aceasta constituie firul narativ al textului.
- **Reperele de timp și spațiu:**
 - a. **timpul** indică momentul în care se petrece acțiunea;
 - b. **spațiul** arată locul în care se petrece acțiunea; poate fi: real, imaginar, terestru, cosmic etc.
- **Povestitorul (narratorul)** este vocea autorului în text; este cel care relatează întâmplările, descrie locurile, surprinde gândurile și intențiile personajelor.
- **Personajul** este persoana (ființa) care participă la acțiunea textului literar. Uneori, personajele pot fi animale sau plante cu trăsături omenești.
- Personajul literar se caracterizează prin trăsături fizice și morale evidențiate de povestitor, de alte personaje sau care pot fi deduse din vorbele, gândurile, faptele, comportamentele și relațiile cu celelalte personaje.
- **Trăsăturile fizice** se referă la înfățișarea, vestimentația, statura sau vârsta personajelor.
- **Trăsăturile morale** reprezintă calitățile și defectele personajului.
- În funcție de gradul de implicare în acțiune, personajele sunt:
 - Principale** – apar cel mai mult în acțiune;
 - Secundare** – se raportează la cele principale.

- Autorul își exprimă sentimentele și viziunea sa despre lume prin intermediul:
 1. **Narațiunii** – care constă în relatarea cronologică a unor întâmplări; este mijlocul de exprimare predominant într-un text narativ.
 2. **Dialogului** – prin care comunică personajele și își dezvoltă unele trăsături.
 3. **Descrierii** – care evidențiază trăsăturile unui tablou sau ale unui personaj.
- Într-un text narativ, partea de vorbire care aduce acțiune și ritm poveștii este **verbul**.
- Timpul verbal preponderent în narațiune este perfectul compus, care poate fi îmbinat cu prezentul și imperfectul; perfectul simplu poate fi utilizat pentru a imprima un ritm alert întâmplărilor.

Planul de idei

- **Planul simplu** de idei conține totalitatea ideilor principale dintr-un text.
- **Ideile principale**
Ideea principală este un enunț care cuprinde o informație esențială, desprinsă dintr-un fragment de text.
- **Planul dezvoltat** de idei cuprinde totalitatea ideilor principale și secundare dintr-un text.
- **Ideile secundare**
Ideile secundare sunt o exprimare dezvoltată a ideilor principale prin care se surprind detalii semnificative, lămuriri cu privire la acțiune, personaje, timp și spațiu.

4. TEXTUL NARATIV NONLITERAR: ACȚIUNE, PARTICIPANȚI, TIMP, SPAȚIU

Textul narativ nonliterar reprezintă succesiunea unor întâmplări care s-au petrecut în realitate într-un timp și spațiu precizate.

- Elementele componente sunt aceleași ca cele ale textului narativ literar:
 - **acțiune**
 - **timp**
 - **spațiu**
 - **participanți** la acțiune, adică persoane reale, nu personaje, create de autor.

Text narativ nonliterar

Kenyenii și etiopienii au reputația binemeritată de a fi alergători de elită la probele de alergare de fond.

Alergătorii kenieni au trudit în obscuritate până la jocurile olimpice din 1968, când au surprins pe toată lumea făcându-și apariția fără surle și trâmbițe și demolându-și concurența fără drept de apel. Conduși de carismaticul Kipchogo Keino, alergătorii din estul Africii au câștigat 13 medalii la probele de alergare de fond (pe distanță) depășindu-i pe atleții occidentali mult mai bine pregătiți.

În următorii 40 de ani, kenyenii au câștigat 40% dintre competițiile internaționale de alergări de fond și au obținut 10 dintre cele 20 de recorduri mondiale la proba de cros. Aproape toți alergătorii kenieni provin dintr-un trib numit kalenjin care locuiește în regiunea superioară a Marelui Rift din Kenya. Kalenjinii sunt descendenți ai etnicilor nigol și formează o rețea de 8 triburi mai mici care adună în total 3 milioane de oameni, adică 10% din populația Kenyei și 0,0005% din populația lumii.

(Adaptat după Dieta și stilul de viață al alergătorilor kenieni, blog.healthkismet.com)

5. TEXTUL DESCRIPTIV LITERAR. LIMBAJ FIGURAT (COMPARAȚIA, PERSONIFICAREA)

Textul literar descriptiv prezintă trăsăturile unui colț de natură, unor fenomene specifice anumitor anotimpuri, diverselor obiecte, unor chipuri de oameni (personaje).

- **Descrierea** este de două feluri:
 - descrierea **de tip tablou** (în care este descris un colț din natură, un fenomen specific unui anotimp, un obiect;
 - descrierea **de tip portret** (în care sunt descrise trăsăturile fizice și morale ale unui personaj).
- Părțile de vorbire cel mai des folosite în acest tip de text sunt **substantivele** și **adjectivele**. Substantivele desemnează obiectele descrierii, iar adjectivele indică trăsăturile obiectelor descrise.
- Din perspectiva legăturii dintre sensul cuvintelor și noțiunile pe care le denumesc, se pot identifica două categorii de sens:
 - a. **înțeles obișnuit** (sensul lor de dicționar);
Exemplu: *Și-a rupt un picior.*
 - b. **înțeles neobișnuit** (folosit în limbajul artistic).
Exemplu: *Turmele coborau de pe-un picior de plai.*

Limbaajul artistic

Figurile de stil (componente ale limbajului artistic/figurat) sunt procedee prin care se modifică înțelesul obișnuit al unui cuvânt sau construcția gramaticală uzuală pentru a da mai multă forță expresivă unei imagini sau expunerii.

- **Personificarea** este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, lucruri sau fenomene ale naturii.

Exemplu:

păsările șoptesc; codrul tremură; norii plâng

- **Comparația** este figura de stil care constă în alăturarea a doi termeni cu însușiri asemănătoare, urmărindu-se evidențierea anumitor caracteristici ale primului (de comparat), prin intermediul celui de-al doilea (cu care se compară).
- Între primul și al doilea termen există un element de legătură: *cum, ca, precum* etc. Rolul său este de a accentua o trăsătură, o calitate a termenului comparat. Poate fi întâlnită atât în texte în proză, cât și în versuri.

Exemplu:

*Andrei e înalt **ca** un munte.*

6. DISCUTAREA MESAJULUI/MESAJELOR TEXTULUI, INTERPRETAREA LIMBAJULUI FIGURAT

- Într-un text poetic, ordinea cuvintelor este diferită de cea a cuvintelor dintr-un text în proză, iar efectul acestei schimbări este crearea unei expresivități deosebite și evidențierea sentimentelor transmise. De aceea, mesajul poetic este mai dificil de înțeles.
- Pentru a descifra textul poetic, trebuie să se țină cont de:
 - tema textului;
 - sensurile cuvintelor (unele au sens obișnuit, altele au sens surprinzător);
 - figurile de stil (personificarea, comparația);
 - sentimentele transmise (de emoție, încântare, bucurie, tristețe etc.);
 - muzicalitatea textului (ce rezultă din felul în care este scris textul).

Observăm!

- **Rima** constă în potrivirea sunetelor finale ale unor versuri pentru a crea un efect auditiv deosebit, ajutând la transmiterea mesajului.
- **Măsura** reprezintă numărul de silabe dintr-un vers.

7. TEXTUL DESCRIPTIV NONLITERAR

Textul descriptiv nonliterar evocă scene, persoane, obiecte etc. și se concentrează pe detaliile descriptive (trăsăturile particulare ale acestora) prezentate de către autor.

- Părțile de vorbire frecvente în descrierea nonliterară (ca și în cea literară) sunt:
 - **substantivul** (prin care se desemnează obiectul descrierii)
 - **adjectivul** (prin care se indică trăsăturile obiectului descris).

8. TEXTUL NONLITERAR DESCRIPTIV EXPLICATIV

Textele nonliterare sunt cele care oferă informații despre elemente din realitate: obiecte, fenomene, locuri, persoane etc. În funcție de conținut și de formă, acestea sunt de mai multe feluri: *informativ, descriptiv, argumentativ, explicativ sau aplicativ* etc.

Textul nonliterar explicativ sau **aplicativ** este cel care oferă informații cu aplicabilitate în viața reală. În această categorie intră: *rețetele, instrucțiunile de folosire a unor aparate, ghiduri practice* etc.

- **Trăsăturile textului nonliterar explicativ:**
 - este scris, de obicei, la persoana a III-a; în rețete sau ghiduri, adresarea poate fi făcută și la persoana a II-a, singular sau plural;
 - sunt folosite cuvinte cu sens obișnuit;
 - informațiile sunt exprimate clar;
 - apar cuvinte de specialitate din domeniul la care face referire textul;
 - scopul textului este de a explica, dar și de a informa.

Limonadă cu mentă

Ingrediente: 3 lămâi potrivite, zahăr după gust, frunze proaspete de mentă, 1 l apă.

Mod de preparare: Menta se spală bine și se rup frunzulițele. Codițele se aruncă. Lămâile se storc. Se păstrează 2-3 felii pentru decor. Într-un pahar sau cană mare se pune zahărul după gust, se adaugă sucul de lămâie, mentă și apă. Dacă vă place gustul puternic de mentă pisați frunze proaspete de mentă și amestecați cu sucul de lămâie. Se amestecă bine și se adaugă gheață.

9. TEXTUL MULTIMODAL. BANDA DESENATĂ

Banda desenată reprezintă o serie de imagini/desene însoțite de text, ce creează o poveste. Se mai numește și **poveste în imagini**.

- Are aceleași componente ca textul narativ: **personaje, timp, spațiu și acțiune**. Spre deosebire de textul narativ, accentul este pus pe înlănțuirea imaginilor, construite după anumite **convenții**:
 - timpul și spațiul sunt menționate în partea de sus a ilustrației/sub ilustrație;
 - prezența bulelor de dialog îndreptate spre gura personajului;
 - sunt respectate normele limbii scrise (punctuație și ortografie).

10. TEXTUL DISCONTINUU. CUPRINSUL

Cuprinsul este o listă așezată la începutul sau la sfârșitul unei cărți, în cadrul căreia sunt enumerate titlurile textelor din carte, capitolele și subcapitolele, lecțiile, cu indicarea paginii corespunzătoare.

CUPRINS

<i>Arta povestirii sadoveniene</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XVII
<i>Notă asupra ediției</i>	XLI
<i>Într-un sat, odată</i>	1
<i>Cozma Răcoare</i>	10
<i>Păcat boieresc</i>	19
<i>Fântâna Hazului</i>	48
<i>O umbră</i>	56
<i>O istorie de demult</i>	63
<i>Fiorul</i>	68
<i>Codrul</i>	77

(Mihail Sadoveanu, *Povestiri și nuvele*)

CUPRINS

Capitolul II. Frații ordinare

1. <i>Frații ordinare. Noțiuni introductive</i>	72
2. <i>Frații subunitare, echiunitare și supraunitare</i>	75
3. <i>Frații echivalente</i>	78
4. <i>Reprezentarea fracțiilor ordinare pe axa numerelor.</i> <i>Introducerea și scoaterea întregilor dintr-o fracție</i>	81
5. <i>Compararea fracțiilor</i>	83
6. <i>Cel mai mare divizor comun a două numere naturale</i>	85
7. <i>Amplificarea și simplificarea fracțiilor</i>	86
8. <i>Cel mai mic multiplu comun a două numere naturale</i>	91
9. <i>Aducerea fracțiilor la un numitor comun</i>	92

(Matematică – exerciții și probleme pentru clasa a V-a)

REDACTARE

1. Textul. Etapele redactării unui text
2. Compunerea. Părțile compunerii
3. Părțile textului. Paragrafe. Compunerea descriptivă
4. Prezentarea textului: scrisul de mână, așezarea în pagină
5. Stil: corectitudine gramaticală, respectarea normelor ortografice și de punctuație
6. Semnele de punctuație: punctul, punctul și virgula, linia de dialog, două puncte, semnul exclamării, semnul întrebării, ghilimelele, punctele de suspensie, virgula
7. Semne de ortografie. Cratima. Blancul. Apostroful

1. TEXTUL. ETAPELE REDACTĂRII UNUI TEXT

Etapele redactării unui text:

1. Generarea ideilor

- Presupune fixarea direcțiilor scrierii: scopul, tema, stabilirea modului de a scrie etc.

2. Planificare

- Presupune realizarea planului scris al textului ce urmează a fi redactat; cuprinde ideile esențiale, ordonate logic și formulate clar.

3. Scriere

- Presupune dezvoltarea planului realizat în etapa anterioară, cu idei secundare.

Normele de redactare a unui text sunt:

1. **Coerența textului** – legătura strânsă și armonioasă între părțile unui text;
2. **Normele de ortografie** – respectarea normelor ortografice ale limbii;
3. **Normele de punctuație** – respectarea normelor de punctuație ale limbii române;
4. **Așezarea corectă a textului în pagină** – aspectul estetic al textului;
5. **Lizibilitatea** – calitatea unui text de a fi citit;
6. **Registrul de comunicare, stilul și vocabularul** adecvate conținutului – adecvarea limbajului folosit la tipul de text.

2. COMPUNEREA. PĂRȚILE COMPUNERII

Compunerea este o scriere originală care dezvoltă o anumită temă.

• Părțile unei compuneri sunt:

1. **introducere;**
2. **cuprins;**
3. **încheiere.**

• În funcție de temă și de norme de redactare, există două tipuri de compuneri:

- a. **narativă** (scrierea în care se povestește o întâmplare);
- b. **descriptivă** (scrierea în care se descrie un peisaj, o persoană etc.).

3. PĂRȚILE TEXTULUI. PARAGRAFE. COMPUNEREA DESCRIPTIVĂ

Paragraful sau **alineatul** reprezintă rândul retras dintr-un text, care marchează trecerea de la o idee la alta.

- O compunere trebuie să conțină minimum trei alineate, prin care sunt marcate cele trei părți componente: **introducere**, **cuprins**, **încheiere**.

Compunerea descriptivă (portret)

- **Introducere**

- conține idei generale despre ceea ce reprezintă personajul sau persoana portretizat(ă).

- **Cuprins**

- prezintă trăsăturile sale de bază (fizice/morale) care se dezvoltă în relație cu alte trăsături sau fapte din care acestea să reiasă.

- **Încheiere**

- sunt reformulate ideile generale din introducere, corelate cu trăsăturile de bază ale personalității celui/cele portretizat(e).

Compunerea descriptivă (tablou)

- **Introducere**

- conține o idee generală despre tabloul descris.

- **Cuprins**

- prezintă descrierea propriu-zisă a peisajului ales, folosind un limbaj adecvat.

- **Încheiere**

- formularea concluziei (impresia lăsată de tabloul descris).

4. PREZENTAREA TEXTULUI: SCRISUL DE MÂNĂ, AȘEZAREA ÎN PAGINĂ

Scrisul de mână reprezintă o formă de reflectare a personalității umane.

Observăm!

Există câteva caracteristici ale scrisului de mână, printre care amintim: mărimea literelor, forma, înclinarea acestora, direcția scrisului de mână sau viteza scrisului.

- Scrisul de mână are o serie de avantaje:
 - stimularea gândirii;
 - menținerea concentrării;
 - organizarea informațiilor esențiale etc.

Exemple de texte scrise de mână:

notițe, bilete, extemporale, teze, rețete, teme, mesaje etc.

Așezarea corectă a textului în pagină

- În funcție de tipul de text care urmează a fi scris, așezarea acestuia în pagină presupune respectarea unor reguli, printre care:
 - titlul textului trebuie notat spre centrul rândului;
 - autorul textului se trece sub titlul textului, în partea dreaptă;
 - începutul textului trebuie scris cu alineat;
 - la sfârșitul fiecărui enunț se va utiliza semnul de punctuație corespunzător;
 - scrierea până la marginea din dreapta a paginii, cu despărțirea în silabe a cuvântului, acolo unde situația o impune.
- Există tipuri de texte care au un stil specific de aranjare, cum ar fi *scrisoarea* sau *e-mailul*.

5. STIL: CORECTITUDINE GRAMATICALĂ, RESPECTAREA NORMELOR ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE

Observăm!

Orice persoană are propria modalitate de exprimare, ceea ce constituie stilul său de comunicare orală/scrisă.

Exprimarea îngrijită/literară trebuie să respecte mai multe cerințe:

- la nivel gramatical – cuvintele trebuie scrise corect, acordul trebuie făcut corect și semnele de punctuație și de ortografie trebuie distribuite adecvat;
- la nivelul sensurilor cuvintelor – enunțurile trebuie să fie clare, logice și coerente.

Trăsăturile stilului

- În vederea redactării unui text, trebuie respectate următoarele trăsături ale stilului:
 - **corectitudinea** (respectarea strictă a regulilor gramaticale, ortografice și de punctuație);
 - **claritatea** (apelarea la sensuri cunoscute de majoritatea vorbitorilor);
 - **proprietatea** (alegerea cuvintelor care exprimă exact o idee);
 - **precizia** (folosirea cuvintelor strict necesare comunicării);
 - **puritatea** (utilizarea formelor limbajului standard).
- **Semnele de punctuație** sunt semne grafice folosite în comunicare.
 - au rolul de a marca intonația și anumite pauze în vorbire.
 - printre acestea se numără: *punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, virgula, punct și virgulă, două puncte, ghilimelele, linia de dialog, parantezele și punctele de suspensie.*
- **Semnele de ortografie** sunt semne folosite în scris, de regulă la nivelul cuvântului sau între cuvinte ce formează o unitate, precum și în unele prescurtări.
 - acestea sunt: *apostroful, blankul, cratima.*

6. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE: PUNCTUL, PUNCTUL-ȘI-VIRGULA, LINIA-DE-DIALOG, DOUĂ-PUNCTE, SEMNUL EXCLAMĂRII, SEMNUL ÎNTREBĂRII, GHILIMELELE, PUNCTELE-DE-SUSPENSIE, VIRGULA

Semnul de punctuație	Rolul
Punctul [.]	• Marchează finalul unui enunț asertiv/ unei propoziții enunțiative. <i>Mă așteptam ca filmul să aibă alt final.</i>
Punctul-și-virgula [;]	• Creează o pauză mai mică decât punctul, dar mai mare decât virgula în text. <i>I-am spus că m-am hotărât; aveam să plec a doua zi.</i>
Linia-de-dialog [—]	• Semnalează începutul vorbirii directe. — <i>Salut, Alina!</i>
Două-puncte [:]	• Apar înaintea unei enumerații. <i>Fruitele lui preferate sunt: căpșunile, cireșele, caisele și portocalele.</i> • Sunt folosite înaintea vorbirii directe, după un verb al spunerii. <i>L-a întrebat cu nerăbdare:</i> — <i>Eu când voi primi cadoul promis?</i> • Marchează o explicație. <i>În cele din urmă a priceput îndemnul: trebuia să fie mai harnic, să se străduiască mai mult.</i>
Semnul exclamării [!]	• Este folosit pentru a marca grafic intonația enunțurilor exclamative sau imperative. <i>Fii atent! / Ce plăcută e briza!</i> • Este folosit după cuvinte ce exprimă stări sufletești. <i>Of! Nu mai pot alerga, am obosit.</i>

Semnul întrebării [?]

- Este semnul grafic care marchează o intonație interogativă (o întrebare).
Ești de acord cu mine?

Ghilimelele [„...”]

- Sunt folosite pentru a reda întocmai vorbele cuiva, titlurile unei opere literare sau cuvinte ce apar cu sens deosebit în text.
Cuvântul „lucrativ” se referă la ceva ce aduce câștig. (DEX)
Astăzi am studiat la școală „D-I Goe”.
Ce mai „bucurie”! Am uitat iarăși să-mi iau agenda cu mine.

Punctele-de-suspensie [...]

- Sunt folosite pentru a marca absența unui fragment de text sau o pauză meditativă.
Plimbându-se prin parc [...] a zărit o veveriță.
Așa... Cum ziceam...

VIRGULA

La nivelul propoziției, virgula izolează:

1. părți de propoziție de același fel, când nu sunt legate prin „și”, „ori” și „sau” (nerepetate):
Găinile, găștele, rațele și porumbeii erau în curte. (subiect multiplu)
Fustele lungi și colorate sunt din nou la modă. (atribut multiplu)
2. attributele izolate, construcțiile explicative:
George, băiatul creț, cu ochelari, a început să scrie o poveste.
3. cuvintele ce exprimă stări sufletești, dacă nu sunt folosite alte semne de punctuație:
Aoleu, ce a mai făcut?
4. substantivele ce arată o strigare, de restul enunțului:
Îmi dai o pâine, om bun?
5. înainte de cuvintele „dar”, „iar”, „însă”, „ci”:
Prietena îi dădea sfaturi bune, dar el nici nu o lua în seamă.
6. cuvinte ce exprimă afirmația/negația:
— *Ai citit tot romanul?*
— *Da, l-am terminat chiar ieri.*

7. SEMNE DE ORTOGRAFIE. CRATIMA. BLANCUL. APOSTROFUL

Cratima [-] sau liniuța de unire este semnul ortografic, folosit pentru a lega două sau mai multe cuvinte care se pronunță împreună sau pentru a despărți cuvintele în silabe.

• Ea marchează:

1. pronunțarea împreună a două cuvinte/părți de vorbire diferite:
m-am, de-al (tău);
2. lipsa unei litere dintr-un cuvânt, pentru o pronunțare mai rapidă:
ne-ndurat, re-mpăduri, de-nmulțit;
3. unirea elementelor din cadrul anumitor cuvinte:
Făt-Frumos, floarea-soarelui, după-amiază, vrând-nevrând; mai-mult-ca-perfect;
4. legarea structurilor „-lea” și „-a” de numeralele ordinale:
al V-lea, a VIII-a;
5. legarea unor cuvinte folosite repetat:
repede-repejor, iute-iute;
6. scrierea împreună a formelor verbale inverse:
văzut-au;
7. despărțirea cuvintelor în silabe;
8. marchează omiterea unei secvențe din interiorul cuvântului:
d-ta (dumneata), P-ța (Piața).

Blancul [] se mai numește și pauză grafică/ spațiu. El constă în absența oricărui semn și marchează pauza care separă în vorbire anumite cuvinte.

Apostroful ['] este semnul exclusiv ortografic, marcând căderea accidentală a unui sau a mai multor sunete (consoane sau vocale) sau silabe: *sal'tare, vin', făr'.*

• El este rar folosit în ortografia actuală. Se utilizează în următoarele situații:

1. căderea accidentală a unor sunete:
'nainte, poa' etc.
2. absența cifrei/ cifrelor de început ale anilor:
'89
3. scrierea unor cuvinte împrumutate din alte limbi:
five o'clock

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII GRAMATICĂ

1. Propoziția. Definiție și clasificare
2. Enunțul. Definiție și clasificare
3. Noțiuni de fonetică. Sunete. Silabe. Accent
4. Noțiuni de vocabular. Cuvântul și contextul. Categorii semantice.
Câmpul lexical
5. Verbul (definiție, clasificare, categorii gramaticale). Moduri verbale personale: indicativul și imperativul. Moduri verbale nepersonale: infinitivul și participiul
6. Timpurile modului indicativ. Timpuri simple și compuse. Structura timpurilor compuse.
7. Funcțiile sintactice ale verbului
8. Substantivul (definiție, clasificare, genul și numărul)
9. Articolul hotărât și articolul nehotărât
10. Prepoziția
11. Substantivul. Funcțiile sintactice
12. Adjectivul (definiție, clasificare, acord)
13. Articolul demonstrativ (adjectival)
14. Gradele de comparație ale adjectivului
15. Pronumele (definiție, pronumele personal, categorii gramaticale)
16. Pronumele personal de politețe
17. Numeralul. Tipuri de numeral (cardinal, ordinal). Aspecte normative
18. Părțile de propoziție. Predicatul
19. Părțile de propoziție. Subiectul exprimat (simplu și multiplu).
Acordul predicatului cu subiectul
20. Părțile de propoziție. Atributul
21. Limba standard și limba vorbită. Istoria cuvintelor

1. PROPOZIȚIA. DEFINIȚIE ȘI CLASIFICARE

Propoziția este cea mai mică unitate sintactică prin care se exprimă o idee, o judecată etc. Propoziția este comunicarea cu un singur predicat.

Clasificare:

1. după structură, propozițiile pot fi:

a. propoziții simple (formate din subiect și predicat):

Atletul se odihnește.

b. propoziții dezvoltate (formate din părți principale și părți secundare de propoziție):

Maimuța se cațără în copac.

2. după formă, propozițiile pot fi:

a. propoziții afirmative (când verbul din componența lor se află la forma afirmativă):

Anda a mâncat de dimineață.

b. propoziții negative (când verbul se află la forma negativă, fiind însoțit de negația „nu”):

Ea nu doarme la amiază.

2. ENUNȚUL. DEFINIȚIE ȘI CLASIFICARE

Enunțul este o comunicare cu un predicat (propoziție) sau cu mai multe predicate (frază).

Clasificare:

După scopul comunicării, enunțurile se clasifică astfel:

a. asertive – care pot exprima: certitudine, probabilitate, supoziție, neîncredere;

Sora mea pleacă în curând.

Poate pleacă în curând.

Presupun că pleacă în curând.

Nu cred că pleacă în curând.

b. interrogative – care formulează o întrebare;

Când crezi că decolează?

Scris sau desenezi?

Vrei să toci legumele?

c. imperative – care exprimă comandă, poruncă, îndemn, deosebite prin intonație;

Hai!

Trebuie să faci curat aici!

Nu te mai strâmba!

d. exclamative – care exprimă fie admirație, mulțumire, fie nemulțumire sau reproș.

Ce liniște!

Ce rău e că trebuie să-i spunem așa ceva!

Este anapoda!

• Punctuația enunțurilor

Enunțuri asertive

punct [.]

Enunțuri interrogative

semnul întrebării [?]

Enunțuri imperative/ exclamative

semnul exclamării [!]

Observăm!

În cazul în care enunțurile interrogative sau imperative/ exclamative sunt reproduse în mod indirect, la finalul lor se utilizează punctul.

Străinul m-a întrebat de unde vin.

Mama a spus că e bine să fac sport.

Oamenii spun că Ana ar trebui să facă ce-i place.

3. NOȚIUNI DE FONETICĂ. SUNETE. SILABE. ACCENT

Fonetica este știința care studiază sunetele unei limbi.

Litera este semnul grafic prin care se notează un sunet.

Alfabetul cuprinde literele care sunt folosite în scrierea unei limbi și sunt dispuse într-o succesiune convențională numită ordine alfabetică.

Observăm!

- **Ortoepia** cuprinde un ansamblu de reguli proprii unei limbi care privesc pronunțarea corectă (literară) a cuvintelor; disciplină care se ocupă cu studiul acestor reguli.
- **Ortografia** cuprinde un ansamblu de reguli care stabilesc scrierea corectă a cuvintelor unei limbi; aplicarea practică a acestor reguli.

Sunetul

Sunetul reprezintă cea mai mică unitate sonoră a limbii.

Tipuri de sunete

1. Vocale: a, e, i, o, u, ă, î

Observăm!

Vocalele pot construi singure silabă.

2. Consoane: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, t, ț, v, w, x, z

3. Semivocale: e, i, o, u

Observăm!

Consoanele și **semivocalele** nu pot construi singure silabă (se grupează întotdeauna într-o silabă cu o vocală sau cu o vocală și o semivocală).

Correspondența sunet-literă

- De regulă, o literă transcrie un sunet: *casă, gară*.
- Excepții de la regulă:
 - a. Grupurile **ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi** transcriu:
 - un sunet, dacă sunt urmate de vocală și nu formează singure silabă
ceapă – 5 litere, 4 sunete,
gheată – 6 litere, 4 sunete
 - două sunete, dacă sunt urmate de consoană sau formează singure silabă
cisternă – 8 litere, 8 sunete,
chenar – 6 litere, 5 sunete
 - b. Litera **x** transcrie două sunete:
cs – extemporal – 10 litere, 11 sunete
gz – examen – 6 litere, 7 sunete

Silaba

Silaba este sunetul sau grupul de sunete ce cuprinde în mod obligatoriu o vocală, care se pronunță cu un singur efort expirator.

• După numărul de silabe, cuvintele sunt:

1. monosilabice (formate dintr-o singură silabă);

lat, apt, meu.

2. plurisilabice (formate din două sau mai multe silabe).

ca-iet, coa-lă, i-de-e, a-ro-mă, pa-ra-le-li-pi-ped.

Accentul

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. El are rolul de a diferenția sensul unor cuvinte cu formă identică, dar pronunțate diferit și diferențiază și forme gramaticale.

tórturi delicioase – tortúri groaznice; ele cântă, indicativ prezent – el cântă, indicativ perfect simplu

• În limba română, accentul nu are un loc fix, putând fi întâlnit în următoarele situații:

1. pe ultima silabă (*haimaná, topór*);
2. pe penultima silabă (*pletóasă, círéașă*);
3. pe antepenultima silabă (*cámeră, répede*);
4. pe a patra sau pe a cincea silabă, numărând de la ultima. (*véveriță, lápoviță*).

4. NOȚIUNI DE VOCABULAR. CUVÂNTUL ȘI CONTEXTUL CATEGORII SEMANTICE. CÂMPUL LEXICAL

Vocabularul (lexicul) cuprinde totalitatea cuvintelor unei limbi.

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului.

El are două componente:

- **formă**
- **sens**

Contextul este o îmbinare de cuvinte prin care se obține un sens general.

Observăm!

Dicționarul este sursa principală de informare în ceea ce privește semnificația cuvântului/ sensurile cuvântului; el reprezintă o lucrare cu caracter științific în care cuvintele sunt organizate în ordine alfabetică.

Categorii semantice

Sinonimele sunt cuvintele cu sens asemănător sau identic și cu formă diferită.
util – folositor, practic, eficient a privi – a observa, a vedea, a (se) uita

Observăm!

- Găsirea sinonimului depinde de contextul în care se află cuvântul.
- Sinonimul și cuvântul pe care îl înlocuiește trebuie să fie aceleași părți de vorbire.

Antonimele sunt cuvintele cu sens opus și formă diferită.

alb – negru harnic – leneș a se culca – a se trezi

Observăm!

- Opoziția de sens dintre cuvânt și antonimul său se stabilește în funcție de context.
- Ca și în cazul sinonimelor, antonimul și cuvântul înlocuit trebuie să fie aceleași părți de vorbire.

Câmpul lexical

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături de sens comune, inclusiv sinonimele lor, termenii formați de la acestea, expresiile care le conțin.

De Exemplu, câmpul lexical al cuvântului *elev* conține termeni precum: *caiet, ghiozdan, uniformă, a scrie, a învăța, școală* etc.

5. VERBUL (DEFINIȚIE, CLASIFICARE, CATEGORII GRAMATICALE) . MODURIVERBALE PERSONALE: INDICATIVUL ȘI IMPERATIVUL. MODURIVERBALE NEPERSONALE: INFINITIVUL ȘI PARTICIPIUL

Verbul este partea de vorbire flexibilă care arată acțiunea, starea sau existența.

Acțiunea se desfășoară la timpul:

- a. trecut** – înainte de momentul vorbirii;
- b. prezent** – în momentul vorbirii;
- c. viitor** – după momentul vorbirii.

Tipuri de verbe:

- a. predicative** (formează singure predicat când sunt la un mod personal);
- b. nepredicative** (nu formează singure predicat).

- O categorie o reprezintă **verbele auxiliare** „a fi”, „a voi”/ „a vrea”, „a avea”, care ajută la formarea modurilor și a timpurilor compuse.

Categorii gramaticale specifice verbului (în funcție de care acesta își schimbă forma) sunt:

- 1. Persoana** desemnează participanții la comunicare.

I – persoana care vorbește (*eu, noi*);

a II-a – persoana cu care se vorbește (*tu, voi*);

a III-a – persoana despre care se vorbește (*el/ ea, ei/ ele*).

- 2. Numărul** desemnează numărul de persoane care îndeplinesc acțiunea verbului. Sunt două situații:

- a. numărul singular** (acțiunea este făcută de o singură persoană);
Eu desenez o casă.

- b. numărul plural** (acțiunea este făcută de mai multe persoane). Noi alergăm la maraton.

Verbul poate avea două forme:

Afirmativă – arată că acțiunea are loc și nu este marcată de niciun cuvânt specific:
scriu, plecăm, ai venit.

Negativă – arată că acțiunea nu are loc și este marcată de cuvântul „nu”:
nu scriu, nu plecăm, nu ai venit.

Modurile verbului

Modul verbal este o categorie gramaticală specifică verbului, ce exprimă felul în care vorbitorul apreciază acțiunea ca fiind sigură, posibilă sau realizabilă în funcție de anumite condiții.

Modurile verbului sunt:

1. **predicative sau personale;**
2. **nepredicative sau nepersonale.**

Modurile predicative/ personale

- Printre modurile predicative/ personale, se numără:

Modul indicativ

- Arată o acțiune sigură, reală.

Eu ascult muzică.

Modul imperativ

- Exprimă un îndemn, un sfat, o interdicție, o poruncă.
- Are doar persoana a II-a singular și plural.
- Formele verbelor la imperativ:

- forma afirmativă: *Ascultă! / Ascultați!*
- forma negativă: *Nu asculta! / Nu ascultați!*

Observăm!

Unele verbe au forme atipice de imperativ pentru persoana a II-a singular, forma afirmativă.

- *Fă! / Nu face!*
- *Du! / Nu duce!*
- *Zi! / Nu zice!*
- *Stai! / Nu sta!*
- *Vino! / Nu veni!*

Modurile nepredicative/ nepersonale

- Printre modurile nepredicative/ nepersonale, se numără:

Modul infinitiv

- Denumeste acțiunea.
- Este forma din dicționar a verbului.

A desena este pasiunea mea.

Modul participiu

- Ajută la alcătuirea unor forme compuse.
- Se termină la singular în -t/-s.

Ea a cules mure.

6. TIMPURILE MODULUI INDICATIV

TIMPURI SIMPLE ȘI COMPUSE.

STRUCTURA TIMPURILOR COMPUSE

Timpul verbal este o categorie specifică verbului prin care se indică momentul în care se desfășoară acțiunea dintr-un enunț, în momentul vorbirii.

Timpurile modului indicativ

Modul indicativ are șapte timpuri verbale, care se împart, în funcție de structură,

1. timpuri simple (au forme simple):

în: • prezent, imperfect, perfect simplu, mai-mult-ca-perfect

scriu, scriam, scrisei, scrisesem

2. timpuri compuse (sunt formate cu ajutorul verbelor auxiliare):

• perfect compus, viitor, viitor anterior

am scris, voi scrie, voi fi scris

1. Timpuri simple

Timpul prezent exprimă o acțiune care se petrece în momentul vorbirii.

• a cânta

Eu cânt
Tu cânți
El/ ea cântă
Noi cântăm
Voi cânțați
Ei/ ele cântă

• a tăcea

Eu tac
Tu taci
El/ ea tace
Noi tăcem
Voi tăceți
Ei/ ele tac

• a merge

Eu merg
Tu mergi
El/ ea merge
Noi mergem
Voi mergeți
Ei/ ele merg

• a citi

Eu citesc
Tu citești
El/ ea citește
Noi citim
Voi citiți
Ei/ ele citesc

Timpul imperfect exprimă o acțiune trecută, care se desfășoară în același timp cu altă acțiune trecută și arată durata.

• **a cânta**

Eu cântam
Tu cântai
El/ ea cânta
Noi cântam
Voi cântați
Ei/ ele cântau

• **a tăcea**

Eu tăceam
Tu tăceai
El/ ea tăcea
Noi tăceam
Voi tăceați
Ei/ ele tăceau

• **a merge**

Eu mergeam
Tu mergeai
El/ ea mergea
Noi mergeam
Voi mergeați
Ei/ ele mergeau

• **a citi**

Eu citeam
Tu citeai
El/ ea citea
Noi citeam
Voi citeați
Ei/ ele citeau

Timpul perfect simplu exprimă o acțiune petrecută în trecut și încheiată în apropierea momentului vorbirii.

• **a cânta**

Eu cântai
Tu cântași
El/ ea cântă
Noi cântarăm
Voi cântați
Ei/ ele cântară

• **a tăcea**

Eu tăcui
Tu tăcuși
El/ ea tăcu
Noi tăcurăm
Voi tăcurați
Ei/ ele tăcură

• **a merge**

Eu mersei
Tu merseși
El/ ea merse
Noi merserăm
Voi merserați
Ei/ ele merseră

• **a citi**

Eu citii
Tu citiși
El/ ea citi
Noi citirăm
Voi citirați
Ei/ ele citiră

Timpul mai-mult-ca-perfect exprimă o acțiune petrecută în trecut și încheiată înaintea altei acțiuni trecute.

• **a cânta**

Eu cântasem
Tu cântaseși
El/ ea cântase
Noi cântaserăm
Voi cântaserăți
Ei/ ele cântaseră

• **a tăcea**

Eu tăcusem
Tu tăcuseși
El/ ea tăcusesese
Noi tăcuserăm
Voi tăcuserăți
Ei/ ele tăcuseră

• **a merge**

Eu mersesem
Tu merseseși
El/ ea mersese
Noi merseserăm
Voi merseserăți
Ei/ ele merseseră

• **a citi**

Eu citisem
Tu citiseși
El/ ea citise
Noi citiserăm
Voi citiserăți
Ei/ ele citiseră

2. Timpuri compuse

Timpul perfect compus exprimă o acțiune trecută și finalizată înainte de momentul vorbirii.

• Structura verbelor la timpul perfect compus:

verbul auxiliar „a avea” (cu forme de la modul indicativ, timpul prezent) + participiul verbului

• a cânta

Eu am cântat
Tu ai cântat
El/ ea a cântat
Noi am cântat
Voi ați cântat
Ei/ ele au cântat

• a tăcea

Eu am tăcut
Tu ai tăcut
El/ ea a tăcut
Noi am tăcut
Voi ați tăcut
Ei/ ele au tăcut

• a merge

Eu am mers
Tu ai mers
El/ ea a mers
Noi am mers
Voi ați mers
Ei/ ele au mers

• a citi

Eu am citit
Tu ai citit
El/ ea a citit
Noi am citit
Voi ați citit
Ei/ ele au citit

Timpul viitor exprimă o acțiune care se va petrece după momentul vorbirii.

• Structura verbelor la timpul viitor:

verbul auxiliar „a vrea” + forma de infinitiv a verbului

• a cânta

Eu voi cânta
Tu vei cânta
El/ ea va cânta
Noi vom cânta
Voi veți cânta
Ei/ ele vor cânta

• a vedea

Eu voi vedea
Tu vei vedea
El/ ea va vedea
Noi vom vedea
Voi veți vedea
Ei/ ele vor vedea

• a merge

Eu voi merge
Tu vei merge
El/ ea va merge
Noi vom merge
Voi veți merge
Ei/ ele vor merge

• a citi

Eu voi citi
Tu vei citi
El/ ea va citi
Noi vom citi
Voi veți citi
Ei/ ele vor citi

Timpul viitor anterior exprimă o acțiune care urmează să aibă loc, prin raportare la momentul vorbirii.

• **Structura verbelor la timpul viitor anterior:**

formele „voi”/ „vei”/ „va”/ „vom”/ „veți”/ „vor” + verbul „a fi” (fără *a*) + participiul verbului

• **a cânta**

Eu voi fi cântat
Tu vei fi cântat
El/ ea va fi cântat
Noi vom fi cântat
Voi veți fi cântat
Ei/ ele vor fi cântat

• **a vedea**

Eu voi fi văzut
Tu vei fi văzut
El/ ea va fi văzut
Noi vom fi văzut
Voi veți fi văzut
Ei/ ele vor fi văzut

• **a merge**

Eu voi fi mers
Tu vei fi mers
El/ ea va fi mers
Noi vom fi mers
Voi veți fi mers
Ei/ ele vor fi mers

• **a citi**

Eu voi fi citit
Tu vei fi citit
El/ ea va fi citit
Noi vom fi citit
Voi veți fi citit
Ei/ ele vor fi citit

• **În limba vorbită, mai există trei forme care pot reda timpul viitor:**

1. eu o să citesc; tu o să citești; el/ ea o să citească; noi o să citim; voi o să citiți; ei/ele o să citească
2. eu am să citesc; tu ai să citești; el/ ea are să citească; noi avem să citim; voi aveți să citiți; ei/ele au să citească
3. eu oi citi; tu îi citi; el/ ea o cîți; noi om citi; voi oți citi; ei/ ele or citi

7. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE VERBULUI

Funcția sintactică reprezintă partea de propoziție sau rolul pe care îl are fiecare cuvânt în propoziție.

Observăm!

- **Predicatul** este partea principală de propoziție care arată ce face subiectul.
- **Subiectul** este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea.
- **Atributul** este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia.
- **Verbele predicative** la moduri personale îndeplinesc **funcția sintactică** de **predicat verbal**.

Mama mi-a cusut o rochie.

Stai pe loc!

- **Verbele la moduri nepersonale nu** îndeplinesc funcția sintactică de predikat, ci **alte funcții sintactice**:

a. subiect *A mânca dulciuri e nesănătos.*

b. atribut *Curajul de a lupta pentru drepturile sale l-a transformat într-un erou.*

8. SUBSTANTIVUL (DEFINIȚIE, CLASIFICARE, GENUL ȘI NUMĂRUL)

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri (obiecte), fenomene ale naturii, sentimente, stări sufletești.

Clasificare:

1. **substantiv comun** – indică obiecte de același fel: *casă, fată, cocoș* etc.
2. **substantiv propriu** – denumește individual o ființă, un lucru pentru a le deosebi de alte ființe sau lucruri din aceeași categorie: *Oana, Alpi, Dunăre, Maramureș* etc.
Ele se scriu întotdeauna cu inițială majusculă.

Genul substantivelor:

1. masculin	<i>un copac</i>	<i>doi copaci</i>
2. feminin	<i>o femeie</i>	<i>două femei</i>
3. neutru	<i>un manual</i>	<i>două manuale</i>

Numărul substantivelor:

- **singular (un singur obiect):** *penar, lingură, stilou* etc.
- **plural (mai multe obiecte):** *penare, linguri, stilouri* etc.

Observăm!

Numărul substantivului este indicat prin terminația acestuia:

- *băiat, băieți*
- *arbore, arbori*
- *fată, fete*
- *carte, cărți*
- *panou, panouri*
- *pahar, pahare*

9. ARTICOLUL HOTĂRÂT ȘI ARTICOLUL NEHOTĂRÂT

Articolul este partea de vorbire flexibilă cu rol de instrument gramatical, care arată în ce măsură un obiect este cunoscut de vorbitor.

Articolul nu are funcție sintactică, el însoțește alte părți de vorbire, în special substantivul.

Clasificare:

1. Articolul hotărât arată că obiectul denumit de substantiv este bine cunoscut de vorbitori.

Număr	Masculin	Feminin	Neutru
Singular	<i>omul, președintele, omului, președintelui</i>	<i>fata, cartea fetei, cărții</i>	<i>castronul castronului</i>
Plural	<i>băieții, munții băieților, munților</i>	<i>mesele meselor</i>	<i>castroanele castroanelor</i>

Observăm!

- Articolul hotărât se așază la sfârșitul substantivului (în poziție enclitică);
- În fața substantivului (în poziție proclitică), se așază forma de articol hotărât *lui*, utilizat:
 1. Înaintea numelor masculine:
lui Mihai
 2. Înaintea anumitor substantive comune:
lui nenea, lui moș Vasile, lui frate-meu, lui februarie
 3. Înaintea numelor feminine de proveniență străină sau terminate în altă literă decât *a*:
lui Carmen, lui Vicky, lui Mili.

2. Articolul nehotărât arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut de vorbitori.

Număr	Masculin	Feminin	Neutru
Singular	<i>un om, un președinte, unui om, unui președinte</i>	<i>o fată, o carte unei fete, unei cărți</i>	<i>un castron unui castron</i>
Plural	<i>niște băieți, niște munți, unor băieți, unor munți</i>	<i>unor mese</i>	<i>niște castroane unor castroane</i>

Observăm!

Articolul nehotărât se așază înaintea substantivului (proclitic), fiind un cuvânt separat de acesta.

10. PREPOZIȚIA

Prepoziția este o parte de vorbire neflexibilă care leagă un atribut sau o altă parte secundară de propoziție de cuvântul determinat.

- Părțile de vorbire neflexibile nu își schimbă forma. Prepoziția nu are un înțeles de sine stătător, motiv pentru care nu are nici funcție sintactică; se așază înaintea unui substantiv și se analizează împreună cu acesta.

Exemple: *a, pe, la, spre, cu, de, fără, sub, în, către, contra, lângă, prin, pentru, de la, de pe la, de lângă, fără de, dinspre, despre, de către, datorită, grație, mulțumită, aidoma, asemenea, contrar, contra, împotriva, asupra, deasupra* etc.

*Fișele sunt **pe** birou.*

***Aidoma** ei, și ea a ales înotul.*

11. SUBSTANTIVUL. FUNCȚIILE SINTACTICE

Substantivul îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. subiect (atunci când realizează acțiunea exprimată de verb)

2. atribut (atunci când determină un alt substantiv)

3. altă parte secundară de propoziție (atunci când determină un verb)

Substantiv	Întrebare	Enunț	Funcția sintactică
om copacul	cine?/ ce?	<i>Om</i> ul gândește. <i>Copacul</i> s-a prăbușit.	subiect
rege	care?, ce fel de?, al cui?, a cui?, ai cui?, ale cui?	<i>Coroana de rege</i> e de jucărie. <i>Caut o carte despre regi</i> . <i>Însemnele regelui</i> sunt sceptrul și coroana.	atribut
femeie	pe cine?, ce?, la cine?, la ce?, despre cine?, despre ce?, lângă cine?, de la cine?, de la ce?, unde?, de unde?, când?, cum?, cui? etc.	<i>O zărise din depărtare pe femeie</i> . <i>S-a așezat lângă femeie</i> . <i>Se poartă ca o femeie</i> în vârstă. <i>I-am încredințat femeii</i> acest secret.	altă parte secundară de propoziție

Observăm!

Unele substantive nu au funcție sintactică. Ele exprimă o strigare sau o adresare directă.

Andrei, hai mai repede!

12. ADJECTIVUL (DEFINIȚIE, CLASIFICARE, ACORD)

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însușirea unui obiect sau a unei ființe.

- **Adjectivul determină un substantiv** (sau un substitut al acestuia: pronume sau numeral) cu care se acordă în gen și număr.

fată cuminte
fete cuminți

om liniștit
oameni liniștiți

obiect preferat
obiecte preferate

Clasificare:

1. După origine:

a. adjectiv propriu-zis

bun, mare, rotund etc.

b. adjectiv provenit din altă parte de vorbire

Drumul parcurs a fost lung. (*parcurs* provine dintr-un verb la modul participiu)

2. După flexiune:

a. adjective variabile (care își schimbă forma după gen și număr)

- cu patru forme flexionare: *frumos, atent, negru* etc.

gen	număr singular	număr plural
masculin	<i>frumos</i>	<i>frumoși</i>
feminin	<i>frumoasă</i>	<i>frumoase</i>

- cu trei forme flexionare: *drag, lung, roșu*.

gen	număr singular	număr plural
masculin	<i>drag</i>	<i>dragi</i>
feminin	<i>dragă</i>	<i>dragi</i>

- cu două forme flexionare: *vioi, dulce, mare*.

gen	număr singular	număr plural
masculin	<i>vioi</i>	<i>vioi</i>
feminin	<i>vioaie</i>	<i>vioaie</i>

- cu două forme flexionare și o terminație: *dulce, mare* etc.

gen	număr singular	număr plural
masculin	<i>dulce</i>	<i>dulci</i>
feminin	<i>dulce</i>	<i>dulci</i>

b. adjective invariabile (care nu își schimbă forma în funcție de gen și număr):
atroce, gri, roz etc.

Observăm!

De obicei, adjectivul îndeplinește **funcția sintactică de atribut** (când se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină).

13. ARTICOLUL DEMONSTRATIV (ADJECTIVAL)

Articolul demonstrativ (adjectival) însoțește un adjectiv și face legătura între acesta și substantivul pe care îl determină.

- Articolul adjectival se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de adjectivul pe care îl însoțește.
- **Forme:** *cel, cea, cei, cele;*
celui, celei, celor.
- **Exemple:** *Fata **cea** mică a primit cadoul bunicului.*
*Pompierul **cel** curajos a fost decorat.*

14. GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVULUI

Gradele de comparație sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a exprima în ce măsură un obiect sau o ființă posedă o însușire.

Gradele de comparație sunt:

- 1. Gradul pozitiv** (exprimă însușirea/ calitatea obișnuită fără a o compara): *frumos*.
- 2. Gradul comparativ** (când însușirea unui obiect este comparată cu aceeași însușire a altui obiect sau a aceluiași obiect în momente diferite):
 - a.** gradul comparativ de superioritate: *mai bun*;
 - b.** gradul comparativ de egalitate: *tot așa de bun/ la fel de bun*;
 - c.** gradul comparativ de inferioritate: *mai puțin bun*.
- 3. Gradul superlativ** (exprimă însușirea la cel mai înalt sau cel mai scăzut grad):
 - a. gradul superlativ relativ** (se formează cu ajutorul articolului demonstrativ)
 - de superioritate: *cel mai bun*;
 - de inferioritate: *cel mai puțin bun*.
 - b. gradul superlativ absolut** (exprimă, fără comparație, gradul cel mai înalt sau cel mai scăzut al însușirii unui obiect/ unei ființe): *foarte bun*.

Gradul superlativ absolut se mai poate construi, în mod expresiv, astfel:

- cu ajutorul cuvintelor/ structurilor: *grozav de, neînchipuit de, din cale afară de, extrem de* etc.;
- prin repetarea adjectivului: *bun, bun sau bun-bun*;
- prin lungirea și repetarea unui sunet: *buuuun*;
- cu ajutorul cuvintelor/ expresiilor cu valoare superlativă: *strașnic de bun/ foc de bun, prea bun, bun de mama focului* etc.

Observăm!

Unele însușiri nu pot fi comparate (**adjective fără grad de comparație**):

- a. adjectivele care, prin sensul lor, exprimă însușiri care nu pot fi comparate:
complet, egal, minunat, viu, mort, principal etc.
- b. adjective moștenite/ împrumutate din limba latină (unde erau forme de comparativ sau superlativ):
major, minor, inferior, superior, optim, suprem, interior, exterior, minim etc.

15. PRONUMELE

(DEFINIȚIE, PRONUMELE PERSONAL, CATEGORII GRAMATICALE)

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv în comunicare.

Clasificare:

1. pronume personal;
2. pronume personal de politețe.

Pronumele personal indică diferitele persoane care participă la actul comunicării. Acesta are forme distincte, în funcție de persoană (are trei persoane), număr (singular și plural) și gen (doar la persoana a III-a).

Persoana I
(cea care vorbește)

sg.	pl.
eu	noi

Persoana a II-a
(cea cu care se vorbește)

sg.	pl.
tu	voi

Persoana a III-a
(cea despre care se vorbește)

sg.	pl.
el/ ea	ei/ ele

- Formele *dânsul, dânsa, dânsii, dânsule* sunt pronume personale.
- **Pronumele personal** are **forme diferite** de **gen** numai la persoana a III-a: **masculin** (*el, ei*) și **feminin** (*ea, ele*)
- Pronumele personal are mai multe **forme**:

1. Forme lungi (accentuate)

Întrebare	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
cine?	eu, noi	tu, voi	el/ ea, ei/ ele
pe cine?	(pe) mine, (pe) noi	(pe) tine, (pe) voi	(pe) el, (pe) ea (pe) ei, (pe) ele
cui?	mie, nouă	ție, vouă	lui, ei, lor
a/ al/ ai/ ale cui?	—	—	lui, ei, lor

2. Forme scurte (neaccentuate)

Întrebare	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
pe cine?	mă, m-, ne	te, vă, v-	îl, l, o, îi, i, le
cui?	îmi, mi, ne, ni	îți, ți, vă, v-, vi	îi, i, le, li

Observăm!

Pronumele personale îndeplinesc următoarele funcții sintactice:

1. subiect: *Ea a fost actriță.*

2. atribut: *Pimbarea cu ea m-a încântat.*

16. PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE

Pronumele personal de politețe arată respectul față de o persoană. Are forme doar pentru persoana a II-a și a III-a și se diferențiază după gen numai la persoana a III-a singular.

Persoana a II-a	Persoana a III-a
<i>dumneata, dumneavoastră</i>	<i>dumnealui, dumneaei, dumnealor</i>

Observăm!

- Pronumele de politețe pot apărea și cu **formă prescurtată**.
dvs./ dv./ d-voastră, d-lui, d-lor etc.
- Pentru a exprima o atitudine de înalt respect, se folosesc **formule reverențioase**:
Domnia Ta, Alteța Sa, Sfinția Sa etc.

17. NUMERALUL

TIPURI DE NUMERAL (CARDINAL, ORDINAL)

ASPECTE NORMATIVE

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care arată un număr sau ordinea obiectelor prin numărare.

Clasificare:

1. **Numeral cardinal** – arată o cifră/ un număr.

• În funcție de structură, numerele cardinale sunt:

a. simple: *doi, cinci, opt, șapte* etc.

b. alcătuite din mai multe cuvinte:

2. **numeral cardinal simplu + prepoziția „spre” + numeralul „zece”** *unsprezece, treisprezece* etc.

3. **numeral cardinal simplu + numeralul „zeci”** *douăzeci, treizeci, cincizeci* etc.

4. **numeral cardinal ce exprimă zecile + „și” + numeral cardinal simplu** *douăzeci și trei, treizeci și cinci* etc.

2. **Numeral ordinal** – arată ordinea obiectelor sau a persoanelor.

Structură: **„al”/ „a” + numeral cardinal + „-a”/ „-lea”** *al doilea, al cincilea, al zecelea, a doua, a șaptea* etc.

Valori ale numeralului

• În funcție de locul în propoziție și de partea de vorbire la care se raportează, numeralul are două valori:

1. **Substantivală** – îndeplinește funcțiile sintactice ale substantivului.

Șase s-au grupat deja. (subiect)

Stiloul de la al cincilea era crăpat. (atribut)

2. **Adjectivală** – când determină un substantiv cu care se acordă în gen și număr.

Funcția sintactică a acestuia este de atribut.

Doi indivizi au fost implicați în accident.

18. PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE. PREDICATUL

Predicatul este cel mai important element al unui enunț, partea principală de propoziție care arată ce face, cine este, ce este sau cum este subiectul.

- **Întrebările la care răspunde predicatul** sunt: *ce face?, cum este?, cine este?* și *ce se spune despre?*
Maria scrie o compunere.

- **Predicatul** se numește **verbal** atunci când este exprimat prin verbe predicative la un mod personal.

Exemplu: Indicativ: *Am alunecat pe gheață.*

Imperativ: *Vorbește mai tare!*

Observăm!

- Verbul **a fi** îndeplinește funcția sintactică de predicat verbal atunci când are unul dintre sensurile: „a exista”, „a se afla”, „a proveni”, „a data”, „a costa”, „a fi originar din”, „a merge”.

Exemple: *El **este** din Cluj.*

*Clădirea **este** din secolul al XIX-lea.*

*Hainele tale **sunt** în dulap.*

*Elevii **au fost** în excursie.*

- Când nu are unul dintre sensurile menționate, îndeplinește altă funcție sintactică.

19. PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE. SUBIECTUL EXPRIMAT (SIMPLU ȘI MULTIPLU). ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea, cine o suferă sau cui i se atribuie o însușire.

- **Întrebările la care răspunde subiectul** sunt: *cine?* (când este exprimat printr-un substantiv ce denumește o persoană) și *ce?* (când acțiunea este realizată de un obiect).

Maria citește o carte de aventuri./ Cartea se află pe masă.

Observăm!

- **Subiectul poate fi exprimat** prin:

1. Substantiv propriu: *Eduard a jucat fotbal.*
2. Substantiv comun: *Barca plutește pe valuri.*
3. Pronume personal/ de politețe: *Voi mergeți la cursurile de dans.*
Dumneaei locuiește aproape.
4. Numeral cu valoare substantivală: *Cei doi s-au întovărășit la drum.*
Al cincilea tocmai a plecat.
5. Verb la un mod nepersonal (modul infinitiv): *A uita e omenește.*

- **În funcție de structură**, subiectul este:

a. simplu (se exprimă printr-o singură parte de vorbire): *Ploaia a scăldat orașul.*

b. multiplu (se exprimă prin mai multe părți de vorbire): *Părinți și copii au participat deopotrivă la eveniment.*

Acordul predicatului cu subiectul

- Predicatul se exprimă prin verbul care se acordă în persoană și număr cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.

Paul dansează bine. (substantivul propriu „Paul” corespunde pronumelui personal „el” – persoana a III-a, singular; „dansează” – persoana a III-a, singular)

Ele îl plăceau. („ele” – persoana a III-a, plural, „plăceau” – persoana a III-a, plural)

- În cazul subiectului multiplu, acordul se realizează la plural.

Prietenii și părinții mei au donat bunuri asociației.

20. PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE. ATRIBUTUL

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume sau numeral).

- **Întrebările la care răspunde atributul** sunt: *care? ce fel de?, al/ a/ ai/ ale cui?, cât?, câți?, câte?*
Fructele din coș s-au stricat. Prima din grup este Elena.

Atributul poate fi exprimat prin:

1. Substantiv

Urechile cățelului au pete.

- În unele situații, atributul exprimat prin substantiv poate fi însoțit de o prepoziție, iar în alte situații, poate exprima posesia.
Mingea de la Cosmin s-a dezumflat.
Ochii lui Alex sunt verzi.

2. Adjectiv *Copilul înalt este fratele meu.*

3. Pronume

- În unele situații, atributul exprimat prin pronume poate fi însoțit de o prepoziție, iar în alte situații, poate exprima posesia:
Cadoul de la ea e grozav.
Fusta ei e în dungi.

4. Verb la un mod nepersonal

Nevoia ei de a dormi e firească acum.

21. LIMBA STANDARD ȘI LIMBA VORBITĂ. ISTORIA CUVINTELOR

- **Limba standard** este aspectul cel mai îngrijit al unei limbi, caracterizat prin corectitudine, prin respectarea riguroasă a normelor (regulilor) de utilizare a unei limbi.
- Limba standard se caracterizează prin:
 - respectarea normelor gramaticale;
 - întrebuițarea unui vocabular nuanțat;
 - conturarea unui mod de exprimare.
- **Limba vorbită** sau limba populară nu respectă toate normele de bază ale limbii standard.

Istoria cuvintelor – variații ale formei și ale sensului în timp

Vocabularul unei limbi este într-o permanentă transformare la nivelul sensului și al formei cuvintelor. Unele cuvinte dispar din vorbire odată cu noțiunile pe care le denumesc și apar cuvinte noi în vorbire pentru a denumi noțiuni care nu existau în trecut. De asemenea, în procesul de evoluție a limbii, sensul unor cuvinte se poate schimba.

Observăm!

- Cuvântul **logofăt** însemna, în Evul Mediu, titlu dat boierului de la curțile domnești care era membru al Sfatului domnesc. Această funcție nu mai există. Din acest motiv, cuvântul nu se mai folosește.
- Un alt exemplu este cuvântul **prostime** care, în trecut, era folosit cu sensul de **mulțime, gloată, oameni de rând**. Acest termen a dobândit, cu timpul, un alt sens (**ignoranță, imbecilitate, nerozie, prostie** etc.).

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

1. Unitate și diversitate lingvistică
2. Cartea românească. De la prima carte tipărită, la cartea digitală

1. UNITATE ȘI DIVERSITATE LINGVISTICĂ

- De-a lungul timpului, limba română și-a păstrat identitatea, dar a manifestat o permanentă deschidere către alte limbi. Astfel, unele cuvinte noi sunt:
 - împrumuturi (în prezent, în special, din limba engleză);
 - adaptate (*aisberg, blugi, manager*);
 - neadaptate, ca formă, structurii limbii române (*show, design, hobby, diesel*).
- Alte cuvinte au fost preluate și adaptate, din limbile:
 - franceză (*box, crem, a evalua* etc.);
 - turcă (*acadea, dușman, balama* etc.);
 - slavă (*bolnav, slab, a munci* etc.);
 - maghiară (*chip, meșter, șoim* etc.);
 - greacă (*a agonisi, politicos, caligrafie*) etc.

2. CARTEA ROMÂNEASCĂ. DE LA PRIMA CARTE TIPĂRITĂ, LA CARTEA DIGITALĂ

Cartea românească

- În 1521 apare primul document păstrat, scris în limba română: „Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung”.
- În 1561, Coresi tipărește, la Brașov, prima carte în limba română (traducerea Evangheliilor).
- În secolul al XVII-lea apar primele lucrări cu elemente literare, scrise de autori precum: Dosoftei, Antim Ivireanul, Varlaam etc.
- În epocile ulterioare se perfecționează scrisul în limba română și se produce răspândirea lui pe teritoriile locuite de români.

Apariția și evoluția scrisului

Omul a fost preocupat de scris încă din cele mai vechi timpuri. Primitivii scriau pe pereții peșterilor în care locuiau. Mai târziu, cei care vor reproduce în scris limba vorbită vor fi sumerienii (locuitori ai Sumerului, ținut situat în sudul Mesopotamiei). Scrierea lor (numită scriere cuneiformă) cuprindea aproximativ cinci sute de semne înscrise pe tăblițe de argilă.

Egiptenii aveau de asemenea un sistem de scriere propriu, folosind hieroglifele (semne prin care aceștia reprezentau ființe, obiecte, acțiuni). Tot ei sunt cei care au dezvoltat scrierea pe papirus, provenit din planta cu același nume ce creștea din abundență pe malurile fluviului Nil. Pergamentul (o piele de animal special prelucrată) a fost, de asemenea, în vechime, un suport pentru exprimarea în scris.

De la prima carte tipărită, la cartea digitală

Hârtia a apărut în secolul al XII-lea în Europa. Anul 1445 marchează inventarea tiparului cu litere mobile, de plumb, de către Johannes Gutenberg.

Astăzi, procedeul industrial modern de obținere a hârtiei constă în transformarea buștenilor într-un rumeguș care, ulterior, va fi prelucrat la o anumită temperatură, compactat și presat până se obțin foile, cu ajutorul unei prese industriale.

Autorii își încredințează manuscrisele (operele pe care ei le scriu) editurilor în vederea publicării lor. Redactorul se ocupă de pregătirea unei cărți, urmând să o trimită tipografiei (imprimeriei), locul unde se tipăresc cărțile. Următoarea etapă este broșarea (legarea colilor) și astfel cartea dobândește o formă finită. Cărțile se păstrează în biblioteci personale, publice sau, din ce în ce mai des în zilele noastre, în biblioteci virtuale (online, pe internet, sau în memoria calculatorului).

Tot mai multe reviste și ziare apar pe internet și pot fi citite on-line. De asemenea, cărților tradiționale (cele pe hârtie) li se alătură cărțile electronice (e-bookuri) sau cele audio, păstrate pe CD-uri.

Curiozități despre cartea digitală

- iulie 1995 – ia naștere Amazon.com (cel mai mare magazin on-line de cărți);
- 14 decembrie 2005 – este fondată Wikipedia, comparată cu Enciclopedia Britanică, în ceea ce privește numărul de articole științifice;
- 27 ianuarie 2010 – apare iPad, lansat de Apple;
- aprilie 2010 – apare prima carte digitală pentru iPad;
- 19 septembrie 2010 – apare prima bibliotecă academică digitală (fără cărți tipărite), în San Antonio, Universitatea Texas, SUA.